

IPad i sfi-klassrummet

Illiteratas tankar och upplevelser av iPad vid läs- och skrivinlärning.

The iPad in the SFI classroom

Literacy learners' thoughts and experiences of iPad for learning to read and write

Ingela Berggren

Akademien för utbildning, kultur
och kommunikation
Uppsats i svenska som andraspråk
Grundnivå
15 hp

Handledare: Annaliina Gynne

Examinator: Karin Sheikhi

Termin: HT År: 2014

Sammandrag

Författare: Ingela Berggren

Titel: iPad i sfi-klassrummet – Illiteratas tankar och upplevelser av iPad vid läs- och skrivinlärning.

Årtal: 2014

Antal sidor: 46

Studiens syfte är att undersöka vad iPad i sfi-undervisningen innebär för den enskilde individen då det gäller att bli litterat från att ha varit illiterat. Studiens fokus ligger på läs- och skrivinlärning i samband med individens motivation och åsikter om iPad som pedagogiskt verktyg.

Studien bygger på intervjuer med tre deltagare på studieväg 1 på sfi. Intervjuerna ger en uppfattning om individernas attityder till iPad och om de tror att de lär sig läsa och skriva med iPad. Studien tar också upp vad deltagarna tror de inte kan lära sig med iPad. I studien ingår även två lärarintervjuer som syftar till att bredda och nyansera bilden av hur iPad fungerar i klassrummet. Även lärarnas uppfattningar om iPad som pedagogiskt redskap undersöks i studien. Därtill görs också klassrumsobservationer för att ytterligare nyansera det som framkommit angående deltagarnas tankar om och arbete med iPad.

Resultatet visar att samtliga tre deltagare tror att de snabbare lär sig läsa och skriva med iPad än utan den. Alla tre har stor motivation att använda iPad, men har olika uthållighet av hur länge de orkar sitta med den. Alla tre menar att iPad är ett hjälpmedel och att kommunicera med läraren är viktigare, eftersom de då kan fråga, få förklaringar och få veta varför de gör vissa fel. Lärarna har olika infallsvinklar och olika uppfattningar om elevernas användning, och även vad de själva använder iPad till. De anser iPad vara ett bra pedagogiskt hjälpmedel som ger utrymme för individualisering. Observationerna bekräftade vad deltagarna uttryckte i intervjuerna.

Studien ger anledning att argumentera för iPadens fördelar på många sätt. En konstruktiv app främjar inlärning och de speciella behov en analfabet har, så väl inlärning av bokstäver som ord, bilder och symboler. Även ett gott uttal främjas av användandet eftersom viktig information kan ges vid upprepade tillfällen och hur många gånger som helst under användandet.

Abstract

Author: Ingela Berggren

Title: iPad in the SFI classroom – Literacy learners' thoughts and experiences of iPad for learning to read and write.

Year: 2014

Pages: 46

The study aims to investigate what the iPad in SFI education means for the individual when it comes to becoming literate from having been illiterate. The focus of the study is on reading and writing in combination with individual motivation and opinions on iPad as a teaching tool.

The study is based on interviews of three illiterate participants of sfi. The interviews give an idea of the individuals' attitudes to the iPad and whether they think they learn to read and write with the iPad. The study also discusses what the participants think they cannot learn with the iPad.

The study also includes two interviews with teachers, which aims to broaden and nuance pictures of how the iPad works in the classroom. Even the teachers' perceptions of the iPad as a teaching tool are examined. In addition, classroom observations are made to further ensure the participants' opinions, thoughts and work with the iPad.

The results show that all three participants believe that they learn to read and write more quickly with the iPad than without. All three have great motivation to use the iPad, but have different endurance of how long they can work with it. All three consider, however, iPad as only a tool and highlight communication with the teacher as more important, because then they can ask, be given explanations and know why they make certain errors.

The teachers have different approaches and different perceptions of students' use, and also what they themselves use the iPad for. However, they believe the iPad to be a good teaching tool that allows for individualization. The observations confirmed what the participants expressed.

The study gives reason to argue for many benefits in term of iPad in the classroom. A good app promotes learning and the special needs of an illiterate, both in terms of letters, words, pictures and symbols. Even good pronunciation is promoted by the use of iPad as critical information can be given repeatedly, an indefinite number of times any time during use.

Innehållsförteckning

Sammandrag	2
Abstract	3
Innehållsförteckning	4
1 Inledning.....	6
1.1 Syfte och frågeställningar.....	7
1.2 Uppsatsens disposition	7
1.3 Centrala begrepp.....	7
2 Bakgrund	9
2.1 Kursplan för sfi.....	11
2.2 Att vara analfabet	12
2.3 Tidigare studier om användningen av iPad i olika utbildningsformer	14
3 Metod och data	16
3.1 Teoretisk-metodologisk bakgrund.....	16
3.2 Metodförklaring.....	16
3.2.1 Metod.....	16
3.3 Urval	17
3.3.1 Deltagarna, lärarna och observationerna	17
3.3.2 Genomförande, data och bearbetning	18
4 Analys.....	20
4.1 Analys av undersökningen	20
4.1.1 Deltagarnas upplevelser om alfabetisering med iPad.....	20
4.1.2 Användandet av iPad som hjälpmedel i lärandet.....	21
4.1.3 iPad och dess begränsningar	22
4.1.4 Lärarnas upplevelser om iPad som pedagogiskt hjälpmedel	22
5 Diskussion	25
5.1 Resultatdiskussion med förslag för framtida forskning.....	25
5.2 Metoddiskussion.....	27
Referenser.....	30
Bilaga 1: Intervjufrågor för deltagare i spår ett ht14, med tolk	33
Bilaga 2: Intervjufrågor till lärare på SFI kring iPad-användande i undervisningen, ht14	34
Bilaga 3: Observationsschema för elevgrupp som använder iPad	35
Bilaga 4: Sammanfattning av deltagarintervjuerna	36
Deltagare 1	36
Deltagare 2	37

Deltagare 3	38
Bilaga 5: Sammanfattning av lärarintervjuerna.....	40
Lärare A.....	40
Lärare B.....	41
Bilaga 6: Sammanfattning av klassrumsobservationerna.....	44
Lektion 1.....	44
Lektion 2.....	44
Lektion 3.....	45

1 Inledning

Sverige har de senaste åren tagit emot ett stort antal flyktingar, 56 440 det första halvåret av 2014. Dessa har varierande skolbakgrund (SCB 2014). Utbildningsformen sfi (Svenska för invandrare) har till uppgift att möta varje individ och hjälpa individen till ett funktionellt svenskt språk (Skolverket 2014). Att komma till Sverige som analfabet eller lågutbildad är för många svårt. Vi lever i ett textbaserat samhälle där det förutsätts att man är läs- och skrivkunnig. Det har även hävdats att bli läs- och skrivkunnig också för individen är en förutsättning för politisk, social och kulturell delaktighet. Troligtvis får individen även ökat självförtroende och ökad självständighet genom att förvärva läs- och skrivkunskaper. För att nå dit, är lärarens förhållningsätt och planering av undervisningen oerhört viktigt (Mörling 2007:15-17). Den nya tekniken gör sitt intåg i samhället och så även i undervisningen. Varje svensk skola på alla nivåer har sedan flera år tillbaka datorer som ett naturligt hjälpmedel i undervisningen. De senaste två åren har även så kallade surfplattor eller portabla pekdatorer såsom iPad börjat användas på sfi. Det är undervisningen av analfabeter med iPad som denna uppsats handlar om.

Uppsatsen fokuserar på tre deltagare som kommit till Sverige som analfabeter och som med iPad i undervisningen på sfi nu lär sig läsa och skriva på svenska. Undersökningen utgår från ett individperspektiv där fokus ligger på deltagarnas tankar och upplevelser när de arbetar med iPad, och på deras uppfattningar om en eventuell påskyndad inläring av läs- och skrivfärdigheter med hjälp av iPad, samt på frågan om det är något en iPad inte kan lära dem. Jag har undersökt om lärare noterar det deltagarna berättar om i form av motivation, engagemang och tekniskt kunnande. Genom klassrumsobservationer har jag även vidare studerat hur deltagare arbetar, med vad, på vilket sätt, samt deras inställning vad gäller användandet av iPad i undervisningen. Det finns för närvarande lite forskning kring detta, men en hel del om användandet av PC. Förhoppningsvis, kan delar av denna studie bidra med kunskaper och insikter gällande användning av iPad i språkundervisning, och iPads möjligheter för lågutbildade och övriga sfi-deltagare till en snabbare väg in i det litterata samhälle vi lever i.

1.1 Syfte och frågeställningar

Undersökningen baseras på analfabeters upplevelse av läs- och skrivinläringen med hjälp av iPad. Mina frågeställningar är följande:

- Hur upplever analfabeter på sfi att bli litterata med hjälp av en iPad?
- Vilka för- och nackdelar finns kring användandet av iPad?
- Vad anser två lärare om ovanstående frågor och om iPad som pedagogiskt redskap?

1.2 Uppsatsens disposition

Efter sammandrag på svenska och engelska följer inledningen med syfte och frågeställningar, uppsatsens disposition och en begreppsdiskussion. Kapitel 2 redovisar bakgrunden till undersökningen, styrdokument för sfi spår 1, att vara analfabet samt tidigare studier från utbildningssammanhang där iPad använts. I kapitel 3 redovisas metod och data, metodförklaring, urvalet, deltagarna, lärarna och observationerna, genomförandet, samt bearbetningen av resultatet. Därefter kommer i kapitel 4 en analys av undersökningen. Slutligen förs i kapitel 5 en diskussion om resultatet, förslag på vidare forskning kring användandet av iPad i undervisningen samt en metodanalys. Som bilagor finns enkäterna, observationsschemat, sammanfattningar av deltagarintervjuerna, lärarintervjuerna samt klassrumsobservationerna.

1.3 Centrala begrepp

I detta avsnitt förs en diskussion om ett antal centrala begrepp som är viktiga för denna studie. Dessa begrepp är också utvalda för att de är vedertagna inom språkundervisningen och språkforskningen. Förklaringarna ska också ge läsaren en förståelse för det komplexa i att inte kunna läsa eller skriva. Begreppen är *litterat*, *illiterat*, *analfabet* och *lågutbildad*. Universitetslektor Qarin Franker likställer och använder *illiterat* och *analfabet* synonymt i sin forskning. Därför används dessa synonymt uppsatsen igenom. Just för att dessa två begrepp dyker upp i olika källor, men med samma betydelse.

Litterat innebär att man är läskunnig, alltså bokligt bildad (NE 2014). Inom utbildningsväsendet talar man om det vidgade begreppet som också innefattar tolkning av symboler och bilder samt kunskap om de fyra räknesätten (Franker 2004:675).

Begreppet *illiterat* som innebär att man saknar boklig bildning och då även brister i det vidgade begreppet (SAOL 2014). Med andra ord innebär det att sakna viss omvärldskunskap.

Analfabet definieras som en person som inte kan läsa och skriva i relativ hög ålder (NE 2014). Mörling (2007:15) skriver att en analfabet är begränsad till muntlig information, och att mänskliga relationer blir så viktiga. Franker (2004:90) i sin tur menar att en analfabet är en person som inte knäckt läskoden på något språk.

Enligt en lokal definition där studien är genomförd, men även hos andra sfi-anordnare, är en *lågutbildad* en person som gått ett till sex år i skolan, men saknar vidare utbildningserfarenhet. Definitionen varierar dock hos olika sfi-anordnare. En *lågutbildad* kan vara analfabet, t ex om individen har gått koranskola och bara läst Koranen på arabiska, men har t ex kurdiska eller turkiska som modersmål. Individen kan ha gått i skola i ett krigshärjat område och därför ha skolgången blivit knapphändig eller sporadisk.

2 Bakgrund

Det är en didaktisk och pedagogisk utmaning för de lärare som undervisar vuxna analfabeter i läs- och skrivinläring. Den grundläggande läs- och skrivinläringen för dessa kallas alfabetisering. Den innehåller förutom rent funktionell teknisk inläring av text även kulturella aspekter (Franker 2007:702). Enligt många språkforskare handlar läsningen om tre faktorer, *avkodning, automatisering och läsförståelse* (Kuyumcu 1993:164). *Avkodning* innebär grafiskt inflöde, d v s att bokstäver och bokstavsljud översätts till språkljud i talat språk. *Automatisering* innebär att kognitiv energi frigörs och den mentala kapaciteten för tolkning av en text ökar. Hur snabbt en individ automatiserar sin läsning varierar. *Läsförståelsen* är en process då det lästa granskas med och sätts mot de förkunskaper vår hjärna har (Kuyumcu 1993:164-180). Enligt Franker (2007:1-2) är tiden det tar att bli läs- och skrivkundig för vuxna analfabeter ofta underskattad. Därför blir tiden på sfi ofta lång. Även om de vuxna har större kognitiva fördelar än barn så krävs många timmar och stor ansträngning för att bli läs- och skrivkundig. Undervisningen måste kännas meningsfull och handla om deltagarnas livssituation. Analfabeter styrs i hög utsträckning av innehållet och vill att det de läser och skriver ska passa in i deras egna erfarenheter (Mörling 2007:8). Mörling (2007:12-14) menar också att ordförrådet hos analfabeter ofta är begränsat till vardagsfraser och hon poängterar att fackord och samhällsbegrepp är helt nya för denna elevkategori. Wendin (2010:52) anser också att det är extra viktigt att koppla undervisningen till autentisk kommunikation. För de deltagare som inte kommit så långt bör man börja med det primära som att skriva sitt namn. Mörling (2007) skriver om vikten av struktur och varierade arbetsmetoder som t ex att kombinera olika läsinlärningsstrategier. Det kan handla om körläsning, stavelseuppdelning, praktiskt arbete med bokstavskort och ljud samt formandet att bokstäver och ord med handen. Vuxna ilitterata behöver kontinuitet i undervisningen och att få arbeta konkret och arbeta tematiskt. De behöver repetera och härma samma tal vid flera tillfällen. I detta sammanhang kommer också användandet av digitala verktyg in som PC och iPad.

Under 1980 – och 1990-talet spreds datorerna snabbt ut i arbetslivet och i hemmen. I skolans värld skulle det dröja till slutet av 1990-talet då man med hjälp av olika IT-projekt etablerade datorerna i skolverksamheten. Detta trots att det redan i Lgr 80, infördes datalära som nytt ämne i skolan (Hylén, 2011). I skolans läroplaner idag står att eleverna ska utveckla en kunskap i att använda datorer för sitt lärande och år 2010 fanns det en dator per 2, 5 elev i

de svenska kommunala gymnasieskolorna (Skolverket 2010). Idag använder i stort sett alla elever datorer i svenska skolan (Skolverket 2010). Johansson/Palmgren (2010) visar i sin undersökning på datorernas användningsområden i skolan. De är främst till för att skriva texter och söka information. Johansson/Palmgren (2010) intervjuade lärare som främst var positiva till datorer och användandet. Men lärarna ansåg också att samspelet elever och lärare emellan uteblir under användandet. Aldenius (2007) fick resultatet i sin undersökning att lärarnas uppfattning om datorer är att dessa är ett kompletterande verktyg till övrig undervisning.

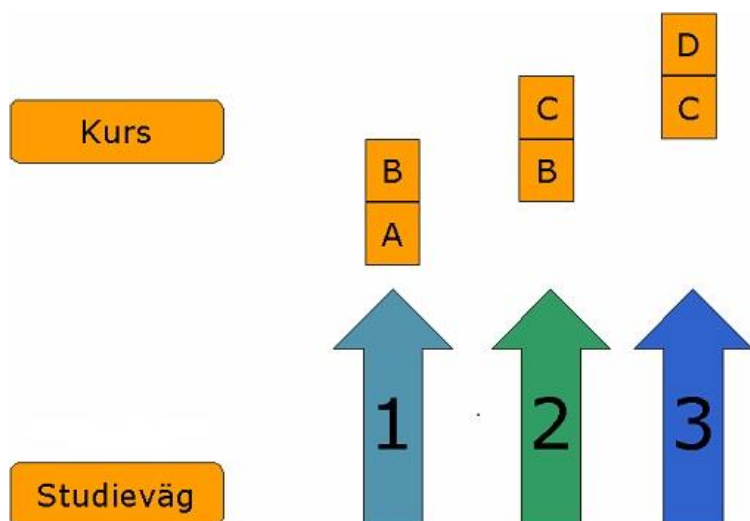
Inom sfi-utbildningen i en av de större svenska städerna, vilken är den verksamhet som fokuseras i denna studie har man sedan 2004 använd datorer i undervisningen. Alla elever på skolan har tid i datasalen en gång per vecka där de arbetar med stationär PC. För illiterata handlar det om att lära sig tangentbordet, skriva enstaka ord i Word och att arbeta självständigt med pedagogiska program speciellt inköpta för deras behov.

Sedan 1:a oktober 2012 har man börjat använda iPad i undervisningen av elever på studieväg 1 På studieväg 1 går i huvudsak de med noll till sex års skolbakgrund från hemlandet. 2012 köptes en klassuppsättning av 15 iPads. I maj 2012 köpte man in varsin iPad till IT-gruppens lärare. Under sommaren 2012 letade sfi-läraren Lena Ryman Wildén lämpliga appar. En app är ett tillämpningsprogram avsett för viss tillämpning i praktiskt arbete med PC och iPad och som ska fylla ett specifikt syfte för användaren (Wikipedia 2014). Ryman Wildén har under läsåret 2013-2014 utvecklat en app, mer lämpad för vuxna, *Alfavux*, eftersom hon ansåg många appar tänkta för grundläggande läsinlärning vara riktade mot barn. *Alfavux*-appen har nu blivit mycket uppskattad och idag är ca 1500 sålda via app-store. Den är mycket populär, inte bara bland elever på sfi-utbildningen där studien är utförd, utan runt om i landet. Idag har denna sfi-skola sammanlagt tre uppsättningar av 15 iPads för eleverna. Ytterligare 15 stycken köptes in våren 2014, samt ca två till tre stycken till lärarna i varje arbetslag. Det finns idag många sfi-anordnare runt om i Sverige som använder iPad i undervisningen. Det finns även en Facebook-grupp där man ventilerar och ger varandra råd kring olika appar, nivåer och användande.

På sfi-utbildningen där studien är gjord startar nyanlända analfabeter och lågutbildade i en Intro A-kurs på studieväg 1 på sex till åtta veckor där de först får grunderna i att tala svenska. Denna Introkurs finns inte hos alla sfi-anordnare därför inte heller i skissen nedan. Efter denna kurs slussas eleverna ut i A-grupper (Fig.1) och får där grundläggande läs- och skrivinlärning. Det är i huvudsak där användandet av iPad i startar och det är på denna nivå som den föreliggande undersökningen är genomförd. Sedan ett läsår tillbaka används ipads

även i B-grupperna i studieväg 1 (Fig.1). I spår 2 går i huvudsak elever med tre till nio års skolbakgrund. I spår 3 går de som har gått gymnasium och högskola samt/eller annan yrkesutbildning i sina hemländer. Det är fullt möjligt att byta mellan spåren så man får gå en kurs på, för den enskilde, rätt språknivå.

I figur 1 illustreras en skiss av sfi och dess olika kurser.

Figur 1: Studievägarna på sfi

2.1 Kursplan för sfi

Liksom övriga skolformer i Sverige har även sfi styrdokument (ramar) att förhålla sig till. Dessa dokument visar vägen för både undervisningen samt de nationella proven. Kursplanerna är ett av de viktigaste styrdokumenterna för sfi. I målen för utbildningen i svenska för invandrare ingår bland annat att eleven ska utveckla:

- sin förmåga att läsa och skriva
- sin förmåga att tala, samtala, läsa, lyssna och förstå svenska i olika sammanhang
- ett gott uttal
- sin förmåga att använda relevanta hjälpmedel
- sin förmåga att anpassa språket till olika mottagare och situationer
- sina insikter i hur man lär sig språk
- inlärnings- och kommunikationsstrategier för sin fortsatta språkutveckling

(Skolverket 2014)

2.2 Att vara analfabet

Läsandet och skrivandet är i vårt samhälle en del av vuxenidentiteten och förutsätts i de roller och i sociala sammanhang vi tillhör som t ex arbetstagare, förälder och medborgare. Det tas för givet att man som vuxen ska kunna läsa t ex en tidning, ett medicinrecept, skyltar, sms, mail och busstidtabeller. Från 1995 till år 2000 ökade siffran av sfi-studerande som saknade grundläggande läs- och skrivkunskaper från 16 % till 21 % (Skolverket 2002). Det innebär att ca 8000 deltagare på sfi i hela landet är teoretiskt ovana att studera. I dag är procenten betydligt högre (någon exakt siffra finns inte idag) med den ökade invandringen från delar av världen där läs- och skrivkunnigheten traditionellt varit låg (SCB 2014). Om alfabetiseringsundervisningen ges tid, med bra innehåll och en bra organisation kan det vara avgörande för individens möte med det svenska samhället och positivt för aktiv integration (Franker 2004:677).

UNESCO enades på 1970-talet om en gemensam definition av *litteracitet*. Nu skulle man titta på individens färdigheter i relation till individens behov och vidare i relation till det omgivande samhället. Man skiljde på *baslitteracitet* som definierades till att kunna läsa och skriva en enkel text med känt innehåll samt *funktionell litteracitet* som definierades till förmågan att praktiskt kunna använda läsning och skrivning i samhället (UNESCO 2001:11).

Även Qarin Franker (2004) talar om dessa definitioner, samt ytterligare typer av litteracitet som *kulturell litteracitet* och *kritisk litteracitet*. Dessa innefattar kunskap i och om västerländsk tradition och som utvecklas upp till vuxen ålder, men som en nyanländ analfabet har framför sig att erövra. Street (1995) gjorde fältstudier i norra Iran och kom också fram till att det finns olika litteracitet: i skolan - *school literacy*, i koranskolan - *maktab literacy* och i affärssammanhang - *commercial literacy*. Dessa handlar om att koppla olika former av skrift till olika sociala sammanhang snarare än att koppla läs- och skrivkunnandet till en enda universell kunskap. Det handlar alltså om att fylla specifika behov hos användaren (Franker 2004:688-697).

Analfabeter har ofta stora kunskaper inom andra områden, men de kan ändå känna sig utanför i vårt textuellt täta samhälle. Därför söker analfabeter sig ofta till litterata landsmän för att få hjälp med läsningen. De skäms inte för sin okunskap utan ”tar det för vad det är” (Franker 2004:676-687).

Skillnaden mellan att vara litterat och illiterat är enligt Goody (1977 i Franker 2004:686) ”The great divide”= den stora klyftan vilket bekräftas även av Ong (1990 i Franker 2004:60) som menar att läs- och skrivkunnighet förändrar tänkandet och ger oss förutsättning

att tänka mer komplicerat, logiskt och abstrakt. Detta beror på att man ser överensstämmelsen mellan ljudet och skriften. Det emotsades dock av Cole & Scribner (1981). De studerade valfolket i Liberia där de hade tre språk som gjorde att litteracitet och skolgång kunde skilja sig åt. De kunde vara litterata i skolan, men leva i ett icke skrivande och läsande samhälle med ett annat språk än skolspråket. De kunde vara läs- och skrivkunniga på engelska, val och arabiska eller på inget språk. Cole & Scribner (1981) menade också att illiterata personer som levde i stadsmiljö hade lika många färdigheter och attityder som de litterata. Ong (1990:60) menar att analfabeter lever mer i nuet och sällar bort många tankar som inte längre är relevanta. Det är därför en stor ansträngning att ta till sig en ny kultur och ett nytt språk, eftersom sättet att tänka är annorlunda. En västerländsk formellt influerad skolgång medförde att konkreta situationsbundna uppgifter då kunde skifta till att bli abstrakta och oberoende av situationen även för analfabeter som blivit litterata i vuxen ålder.

Vi som lever i det västerländska samhället är nästintill uppfödda med pennan i handen och nu även mobilen och iPad, vilket gör det relevant att tala om *digital litteracitet* (se t ex Bagga-Gupta m fl 2013: förordet). För deltagare på sfi i studieväg 1 kan det vara svårt att bara hålla i en penna och skriva på en rad, och dessutom saknar många lågutbildade ofta inlärningsstrategier. Språkanvändning och beteendenormer hos människan återspeglar ideal, normer och värderingar i samhället (Franker 2004:680). Franker skriver också att motivationen till att utveckla litteracitet stärks om deltagaren har en uppfattning och förstår skriftens betydelse och vad budskapet är (2004:675). Många har egna barn som kan läsa och skriva, vilket kan motivera dem att lära sig läsa och skriva.

Mörling (2007:12) talar vidare om medveten bildträning eller den sk *visuella litteraciteten* som viktig för att vuxna inlärare ska kunna tyda bilder i det svenska samhället och i ett svenskt skolkontext.

Cummins (1994) har utarbetat en matris som kan vara till hjälp i utbildningssammanhang där han tydliggör en skillnad mellan *vardagsspråk* och *skolspråk* som en L2-användare (andraspråksanvändare) tar till sig de första två åren i ett nytt land. Vardagsspråket har en låg kognitiv svårighetsgrad och går ut på att individen lär sig *identifiera, koppla ihop, namnge, beskriva, iakta, ordna, sortera, berätta, härma och kopiera*. Dessa två första år är det viktigt att få en språkgrund att stå på för att komma vidare till skolspråket som tar fem till tio år att tillägna sig, enligt Cummins. Skolspråket har betydligt högre kognitiv svårighetsgrad. Då handlar det om att t ex *generalisera, argumentera, försvara, värdera, sammanfatta och klassificera* (i Holmegaard & Wikström 1997:43-45). För

en analfabet är det en stor utmaning att ta till sig vardagsspråket och det kan ta lång tid att ta sig till skolspråket. Många L2-analfabeter kommer inte heller dit.

Davidsson (2010:11) skriver i sin avhandling att alfabetisering möjliggör för individen att bli mer delaktig i det västerländska samhället, möjliggör vidare utbildning och vägen mot arbete. Penttilä (2013:31-42) skriver i sin uppsats att analfabeter som utsätts för en kulturchock, kan ha bristfällig minneskapacitet och därför behöver tydlig struktur och varierade arbetsmetoder samt träning i bildtolkning. Men hon nämner också att analfabeter är kompetenta vuxna med erfarenheter och andra resurser. Franker (2004:697) noterar att *kulturell litteracitet* är viktig för analfabeter. Varför minneskapaciteten brister vet man inte. Analfabeten i en ny kultur måste därför vidga sin omvärldskunskap och steg för steg få träning i strukturer t ex se mönster, förstå skyltar och kunna ta en instruktion.

2.3 Tidigare studier om användningen av iPad i olika utbildningsformer

Sedan det välkända amerikanska hemelektronikföretaget Apple introducerade iPad i april 2010 har utbildningsinstitutioner världen över anammat teknologin som stöd för sina arbetssätt. I Korea som ibland benämns världens mest teknologiska land har man med gott resultat låtit L2-inlärare (andraspråksinlärare) använda iPads i klassrummet. En studie gjord 2010 visade att lärarna blev uppmuntrade att använda iPad vid engelsklektionerna och kombinera det med traditionell undervisning (Meurant 2010:50-53). De fördelar lärarna noterade var att iPads var lätta att använda, det var billigt med appar, de var lätta att ta med ut för att fotografera och spela in filmer mm (2010:55). I Korea var dock eleverna i tonåren, icke analfabeter, så användandet kom snabbt igång eftersom de var läs- och skrivkunniga samt hade ett visst tekniskt kunnande innan start.

Skolor i Australien för funktionshindrade, i så kallade specialskolor användes iPads. En studie genomförd vid en skola för döva elever (år 2011) och för de elever som hade andra funktionshinder visade på att iPad varit ett mycket lyckat hjälpmedel i undervisningen. Barn med motoriska problem som att t ex hålla i en penna gavs möjlighet att skriva med enkla tryck på skärmen. I den här nämnda studien menade lärarna att de med hjälp av iPaden kunde individualisera för de olika behov som fanns. Eleverna kunde pröva sig fram för att hitta sin lärostil på sin nivå och eleverna fick arbeta tematiskt med det som intresserade dem (Evaluation note 2011:2). Man gjorde undersökningar bland eleverna och fick till svar att 87

% var mer motiverade för inläring med iPad i förhållande mot 70 % vid skolor utan iPads. Nio av tio elever kunde också arbeta mer självständigt (Evaluation note 2011:3).

Även i en amerikansk studie genomförd i delstaten Ohio framgick det hur man använt iPads i undervisningen av invandrarungdomar med gott resultat. Eleverna vittnade om att de var mer engagerade både i och utanför skolan, mycket tack vare iPaden som verktyg. iPad har ökat deras aktiva inläring och deras självständighet. Detta resultat var oberoende av inkomst, ras eller andra demografiska indikatorer (Harmon 2011:1). Lärarna menade att iPad-användandet krävde få instruktioner och eleverna själva hade kontroll över sitt lärande (2011:39). Det intressanta var att dessa elever fick en mer trovärdig självbedömning av sina kunskaper än de som inte använde sig av iPad (2011:6).

Ovanstående studier har vissa likheter med den som här presenteras. Bland annat att det för analfabeter kan vara svårt att hålla en penna och därför kan skrivandet bli haltande. Med iPad är det bara att ta på skärmen då man skriver. Om man jämför studierna som presenteras här med studien i denna uppsats är den stora skillnaden att de förstnämnda är gjorda bland barn och ungdomar, medan den senare är gjord bland vuxna. Det verkar dessutom saknas denna form av svensk forskning om iPad på sfi.

3 Metod och data

3.1 Teoretisk-metodologisk bakgrund

Studier av detta slag kan benämnas olika eftersom undersökningen och dess metod innehåller olika riktningar med olika data. Grunden finns dock i *fenomenologin* vilken sätter deltagarnas upplevelser i fokus (Patel & Davidson 2011:32). Martyn Denscombe (2009) skriver att ”fenomenologin har med människors åsikter, uppfattningar, attityder, övertygelser, känslor och emotioner att göra”. Man undersöker människors erfarenheter och hur individerna upplever sina liv. Det gäller alltså ”att se saker genom andras ögon” och sätta tankar och idéer i centrum (2009:109-112).

Studien representerar också en *explorativ* forskning. Denscombe talar om *grundad teori* där ”data får tala för sig själv” då man samlar in så mycket detaljer man kan vilket kan innebära nya infallsvinklar under arbetets gång (2009:127).

3.2 Metodförklaring

I *explorativ* grundforskning använder man sig ofta av flera olika metoder för att samla in information (Patel & Davidson 2011:2). I detta fall bygger studien på intervjuer samt observationer. Vidare kan studien sägas vara en *empirisk kvalitativt inriktad forskning*, vilket innebär att man ”fokuserar på enskilda deltagares upplevelser och känslor av deras verklighet” (Patel & Davidson 2011:18)

3.2.1 Metod

Denna studie bygger på intervjuer av både deltagare och lärare. Intervjuer som metod är bra förutsatt att man omsorgsfullt väljer informanter, har tillräckligt antal män och kvinnor i olika åldrar och tar hänsyn till etniska grupper samt eventuell inkomst (Denscombe 2009:8-29). Vidare ger intervjuer möjlighet att kontrollera att man förstått informanten rätt (Denscombe 2009:117). Intervjuer är vidare lämpliga för mindre forskningsprojekt då man vill få en beskrivning av erfarenheter (Denscombe 2009:121) vilket var målet för denna studie.

Vidare användes observationer med observationsschema i studien. Denna undersökning faller under vad som kallas *systematisk* observation, vilket innebär att man studerar t ex interaktionen i klassrummet (Denscombe 2009:271). Denscombe menar att ett observationsschema eliminerar risken för variationer som kan förekomma då forskarens minne selekterar viss information. Ett observationsschema som används i studien ger en

möjlighet att fokusera på samma aktiviteter vid olika tillfällen samt att registrera data grundligt och systematiskt. Observationsscheman blir en form av checklista (2009:274). Ett schema kan innefatta punkter som frekvensen av vad som händer, vad som händer vid en given tidpunkt, hur länge en händelse pågår och vilka människor som observeras (2009:276). Den som observerar bör tänka på sin placering i rummet för att kunna överblicka situationen, undvika interaktion under observationen samt tänka på hur lång tid observationen ska pågå (Denscombe 2009:278-279) (Bilaga 3). Detta togs hänsyn till i denna studie.

Utifrån det ovan nämnda gjordes en jämförande detaljerad analys som kopplade ihop materialet med studiens frågeställningar. Detta genom att ställa de utskrivna intervjuvaren, och observationerna mot teorierna kring alfabetisering och läs- och skrivinlärning. Studien kan därför sägas ha en god *metod- och datatriangulering* med två intervjugrupper och tre observationer, vilka båda genererar olika typer av data för analysen (se 3.3.2).

3.3 Urval

Deltagarurvalet i denna undersökning baseras på ett *subjektivt urval*, vilket innebär att deltagarna handplockades (Denscombe 2009:37). Urvalet av deltagarna gjordes med hänsyn till ålder, kön, tid i landet samt läs- och skrivkunskaper på modersmålet hos deltagarna. Lärarintervjuerna gjordes med hänsyn till engagemang, att de hade tid att bli intervjuade och att de använt iPad i undervisningen minst ett år. Studien följer de etiska principerna att deltagarna ska vara anonyma och kunde avbryta intervjuerna om de så ville. Samtliga involverade var medvetna om syftet med studien, målgruppen för uppsatsen och hur materialet skulle redovisas.

3.3.1 Deltagarna, lärarna och observationerna

På sfi-skolan, som utgör den lokala kontexten för undersökningen, fanns inte många deltagare att välja bland som både var analfabeter, av olika kön, i olika åldrar, samt som ville bli intervjuade. De tillfrågade tackade ja direkt. Deltagarna gick alla i samma grupp på studieväg 1 i kurs B (se Tabell 1).

Två av deltagarna har arabiska som modersmål och en har somaliska som modersmål. Dessa intervjuer genomfördes med tolk. Deltagarna kom till Sverige som analfabeter, trots några få år i skola i hemlandet.

Tabell 1: Intervjudeltagarna i studien:

Intervjudeltagarna	Kön	Ålder	Hemland	Tid i Sverige
Deltagare 1	Man	48 år	Syrien	8 år
Deltagare 2	Man	23 år	Syrien	4 år
Deltagare 3	Kvinna	41	Somalia	1 ½ år

De intervjuade lärarna arbetar båda i studieväg 1 med lågutbildade och analfabeter. Båda är kvinnor i olika åldrar. Valet att inte presentera dem med mer detaljerade uppgifter baseras på strävan efter att skydda deras identitet eftersom det finns få lärare som arbetar med analfabeter i studieväg 1.

Observationerna gjordes i samma grupp där de intervjuade deltagarna ingår, samt där en av de intervjuade lärarna undervisar. Dessa skedde på samma tid, under tre fredagar kl 10.30 till 12.00 under september - oktober 2014, för att kunna jämföra situationerna så rättvist och trovärdigt som möjligt.

3.3.2 Genomförande, data och bearbetning

Tre intervjuer genomfördes utifrån intervjufrågor (Bilaga 1) med tre deltagare och tolkar. Varje intervju tog ca 30 minuter. Dessa genomfördes i samma enskilda grupprum för att samtliga inblandade inte skulle bli störda. Samtalen spelades in och sammanfattas styckevis (Bilaga 4). Vissa viktiga delar citeras i löpande text, men transkriberades inte ordagrant, framför allt för att jag använde tolk med deltagarna. Redan då sållades/tolkades en del bort. Tolkarna var väl införstådda med sin roll om hur viktigt det var att de tolkade så rätt som möjligt. Vid enstaka tillfällen fick jag lotsa deltagarna in på en ny tankegång för att föra intervjun framåt. Jag använde då fler utredande frågor samt följdfrågor. Allt för att uppfatta och belysa känslan och inställningen till användandet av iPad.

Två lärarintervjuer genomfördes utifrån intervjufrågor (Bilaga 2). Lärarna hade fått frågorna mailade en vecka före intervjun. Jag använde både slutna frågor och öppna frågor vilket då kan kallas *semistrukturerade* intervjuer samt *personliga* intervjuer (Denscombe 2009:234-235). Intervjufrågorna (Bilaga 1 och 2) är gjorda med inspiration av Denscombe (2009:250 -262). Lärarintervjuerna sammanfattades (Bilaga 5) och lärarna fick kontrolläsa det jag skrivit. Lärarna erbjöds möjlighet att lyssna till inspelningen, om de glömt vad de sagt, eller om jag missuppfattat något. Ingen av lärarna behövde lyssna på intervjuerna igen och de korrigerade inte mycket i utskriften. Däremot har den informationen som varit relevant för denna studie lyfts fram av författaren.

Även tre klassrumsobservationer med observationsschema genomfördes. Där noterades hur läraren startade lektionen och hur läraren avslutade lektionen. Vidare hjälpte observationsschemat att besvara bl a frågor som ”Vilka appar använder deltagarna?” och ”Vad sker under användandet och hur lång tid arbetar de med iPad?” (Bilaga 3). Observationerna skedde i samma grupp och med samma lärare, men deltagarna skilde sig åt lite från gång till gång. Några av gruppens deltagare var inte närvarande vid alla observationstillfällen på grund av sjukdom. Dock var de tre intervjuade närvarande vid alla tre tillfällen. Syftet med observationer i samma grupp var att, så långt det går, jämföra att det deltagarna uttalat i intervjuerna stämde med hur de upplever arbetet med iPad i klassrummet. Observationerna sammanfattades var för sig (Bilaga 6).

Data till denna studie omfattas av sammanfattningar av intervjuer och observationer. iPad användes för inspelning av intervjuerna och utprovning av olika pedagogiska appar som eleverna använde. Ingen djupare analys görs av dessa appar, eftersom det skulle ta fokus från deltagarna och deras upplevelser av iPad-användandet. Dock finns viss analys med eftersom både deltagarna och lärarna namnger flera appar under intervjuerna, och som också användes under observationerna. Följande länk har många tips på appar: (<http://sfiPaddan.se/>).

4 Analys

4.1 Analys av undersökningen

Det mest påfallande resultatet av denna studie är att både deltagarna och lärarna ger intryck av att iPad är till stor hjälp för skriv- och läsinlärningen. Under studiens gång utkristalliserades följande fyra huvudteman: Deltagarnas upplevelser om alfabetisering med iPad, användandet av iPad som hjälpmedel i lärandet, iPad och dess begränsningar och lärarnas upplevelser om iPad som pedagogiskt hjälpmedel.

4.1.1 Deltagarnas upplevelser om alfabetisering med iPad

Det deltagarna främst framhöll var att de har och får motivation till läs- och skrivinlärning då de arbetar med iPad. För alla tre deltagare var en iPad något nytt de inte använt sig av tidigare, även om de visste vad en iPad var. De tre observationerna i samma grupp som mina intervjuade deltagare gick i var mycket intressanta. Alla tre observationer var snarlika varandra, även om lektionerna inte var planerade exakt lika. Elevernas motivation, arbetsvillighet och reaktioner under lektionerna verkade överensstämma med det som de intervjuade uttryckte i intervjusituationerna tidigare.

Alfavux-appen, *Skolstil* och *Mojj Klockis* var de appar deltagarna främst påtalade och använde. *Alfavux*-appen bygger på analfabeters specifika behov då det gäller grundläggande läs- och skrivinlärning (se kap 2.3). Franker (2004:675) skriver att motivationen stärks om deltagaren har en uppfattning och förstår skriftens betydelse och vad budskapet är. *Alfavux*-appen stöder även Mörlings teorier om att analfabeter behöver avskalade bilder och repetition (2007:11). Vidare framkom att när man kan repetera hur många gånger som helst och kan välja vad man vill arbeta med stärks motivationen till läs- och skrivträning med iPad. Att lära sig klockan med hjälp av en specialdesignad app i iPaden tycker samtliga deltagare vara bra. Deltagare 1 kunde inte själv byta app, vilket var en begränsning för honom, men han bad under observationerna lärare om hjälp. Han efterlyste också andra appar som inte var ”nästan samma”, det vill säga snarlika varandra. Han var för övrigt inte alls intresserad av datorer eller iPad utan såg den endast som ett hjälpmedel. Men då han arbetade med iPad i klassrummet kände han det ändå bra. Deltagare 2 var mer entusiastisk och förväntansfull då han fick använda iPad första gången. Han tryckte på skärmen och prövade sig fram, medan deltagare 3 berättade att hon knappt ”vågade” röra iPaden vid första tillfället, men känner sig nu trygg och säker och ”vågar pröva” sig fram. Vad det gäller tiden de satt vid varje iPad-tillfälle, ca

30-45 minuter, tyckte deltagarna lite olika. Deltagare 1 och 2 tyckte att ca 30 minuters iPad-användande per tillfälle var tillräckligt. Deltagare 3 däremot tyckte att tiden gick fort och att hon inte blev trött.

4.1.2 Användandet av iPad som hjälpmedel i lärandet

Med iPad kan deltagarna utgå från det de kan och bygga vidare med t ex nya ord, längre ord och meningsbyggnad. De kan utgå från autentiska bilder i vissa appar som de kan ha nytta av i vardagen. Att skriva samtidigt som de lyssnar gör att de får direkt feedback och hör vilka fel de gör, med hjälp av så kallad talsyntes. Att man med talsyntesen kan lyssna på det man skriver och säga efter rösten i appen var något som alla tre tyckte var bra. De repeterade också högt efter rösten. Däremot saknade en deltagare förklaring på varför han gör fel. Det kan bara läraren ge honom, menar han. Många ord behöver verkligen nästas in, och då är iPad perfekt menar alla tre. Vikten av repetition var en återkommande punkt i samtliga intervjuerna.

Deltagare 2 tycker att han lärt sig läsa och skriva samt många andra olika saker med iPaden. Han sade sig också kunna "läsa lite" arabiska vilket eventuellt till viss del kan påverka hans syn på läsinläringen. "Läsa lite" är dock svårtolkat och en högst personlig känsla. Han tycker att iPad gör det lättare att lära sig stava, men man behöver skriva med penna och papper också, menar han. Samma sak händer när han läser med iPad och repeterar högt det som sägs. Om han jämför med att vara i datasalen tycker han bättre om att jobba med iPad. Däremot tycker deltagare 3 att det är bättre att arbeta med en PC för att skärmen var större.

Ingen av de intervjuade har problem med hörsel och har därför inga problem med hörlurarna. Under observationerna satt deltagare 3 som gillade iPad koncentrerad hela tiden. Däremot var det viss skillnad på övriga klasskamrater vid de olika lektionstillfällena eftersom det var lite olika deltagare från gång till gång på grund av sjukdom. Samma kvinnor som vid den första observationen blev trötta av att ha hörlurar på och då tog av hörlurarna och ställde sig upp gjorde även det vid det andra observationstillfället. Noterbart är också att då gruppen blev avbrutna av besök vid andra tillfället kom de snabbt tillbaka in i arbetet igen.

Det tekniska intresset bland deltagarna varierar och två av de intervjuade deltagarna har iPad hemma, men det är barnens iPad. Deltagare 3 använder däremot iPaden hemma på samma sätt som i skolan, mest som "skrivmaskin". Samtliga tre deltagare är nu vana att arbeta flera gånger i veckan med iPad och har inga problem med det rent tekniska användandet, d v s hur man startar, avslutar eller kopplar i hörlurarna. Vid avstängning av en iPad innebär ett dubbeltryck på startknappen att man ser de sidor man använt och kan dra upp dem ur bild.

Alla tre deltagare vill fortsätta använda iPad under B-kursen, men med fler varierade appar som deltagare 1 särskilt påpekade.

4.1.3 iPad och dess begränsningar

Deltagare 1 är mycket tydlig med att kommunikationen med läraren är det viktigaste, att få förklaring av fel och kunna fråga varför och vad han gör fel. Han använder också samtalen i klassrummet som en kontroll på vilken nivå han ligger på i förhållande till sina klasskamrater. Han påpekade dock att iPad till 100 % snabbare lärt honom läsa och skriva.

Deltagare 2 nämner inte alls kunskapsnivå eller sina kamrater, utan utgår hela tiden från sig själv och sina kunskaper. Likaså deltagare 3 som dock tycker att storleken på skärmen utgjorde en begränsning för användandet.

Vad gäller lärarnas syn på iPadens begränsningar menar lärare B att många appar främst är ämnade för barn och har röriga bilder och snabbt tal, och under observationerna syntes tydligt att kvinnorna med olika hörselproblem, som lärarna beskrev, var trötta efter 10 minuter och tog av sig hörlurarna, klev upp och gick en sväng. En möjlig tolkning på varför deltagarna avbröt arbetet med iPaden på detta sätt kan ha att göra med, som lärare A sade, att en del upplever de barnsliga apparna med mycket tjo och tjim, ljud och musik som jobbiga. Då tar de av sig hörlurarna eftersom det blir för jobbigt för deras sinnen.

Inledningsvis var tanken att undersökningen inte skulle beröra själva apparna i någon högre grad, men under studiens gång har jag kommit i kontakt med apparna, vilka lett till reflektioner som kan vara till nytta för kommande studier. Efter att själv testat appar ser jag att många appar har en kulturell anknytning som inte våra invandrare förstår. Det kan vara bilder på djur eller svensk natur, men också vardagssaker vi ser som självklara i det svenska samhället som inte finns i andra kulturer eller hemländer, t ex osthyvel. Många appar är vidare uppbyggda på svenska uttryck eller ordspråk, vilket svensktalande barn snappar upp under uppväxten, men som blir helt obegripliga för invandrare från kulturer som skiljer sig mycket från den svenska. Det finns mycket få appar inriktade mot andraspråksinlärare. Flera appar är också på engelska och även om de går att översätta är bilderna kvar från landet där de tillverkats, vilket ger t ex bilder från amerikansk kulturkontext till svensk text.

4.1.4 Lärarnas upplevelser om iPad som pedagogiskt hjälpmedel

Både i intervjuerna och under observationerna märkte jag att lärarna såg samma situationer kring iPad-arbetet ske i klassrummet som deltagarna uttryckte i intervjuerna, både då det gäller deltagarnas motivation, att våga använda iPad och pröva sig fram. De ansåg båda två att

det fanns annat som var lika viktigt i klassrummet, som att kommunicera, förklara och diskutera. Lärare A menade att det finns andra pedagogiska hjälpmedel, som bokstavslådor, som de ofta använder.

Deltagarna inser kanske inte att läraren kan individualisera och få tid för var och en på ett annat sätt under en iPad-lektion än vid traditionell undervisning. Vid den sista observationen gav läraren var och en tid. Hon gick omkring och lät deltagarna läsa vad de skrivit för henne. Då de var klara med skrivandet lotsade hon in var och en på appar som passade deras nivå. Hon löste även tekniska problem med ljud och annat som deltagarna behövde hjälp med. Hon uppträdde kunnigt och engagerat vid alla tre tillfällena. Här såg jag ett stort mått av individualisering vilket lärarna uttryckte som positivt i intervjuerna.

Båda lärarna såg viss skillnad då det gällde det tekniska kunnandet och att våga. Lärare B såg att de yngre deltagarna var mera entusiastiska och testade mer, vilket bekräftades av observationerna då många av de yngre deltagarna verkade mer tekniskt kunniga och prövade olika appar, vilket läraren uppmuntrade.

Däremot såg lärarna ingen skillnad i motivation och deltagande då det gäller att vara i datasalen och arbeta med stationära datorer i förhållande till att använda iPad. Det var samma deltagare som var entusiastiska och samma som fick problem med hörlurarna i datasalen som med iPad. Båda lärarna såg att hörlurarna är ett problem hos vissa deltagare med hörselproblem.

Generellt var deltagarna som tillhör gruppen äldre kvinnor mer försiktiga till en början, men blir snabbt vana. De som här av lärarna definierats som illiterata var mer positiva, vilket kan bero på att appar med bilder som kopplas till ord och ljud stimulerar och förenklar inläringen hos dessa.

Även lärarens kunskaper om appar framkom som en avgörande faktor. Att själv söka appar som var lämpliga för hennes elever höjde lärarens motivation att pröva nya appar och att individualisera mera. Lärare B var mer motiverad att själv söka och köpa appar. Hon upplevde också sina elever som mer motiverade än lärare A. Lärare A var inte lika aktiv själv i app-sökandet. Lärare A menade också att deltagarna ibland föredrog att arbeta med penna och papper. Vid första observationstillfället fick de också välja att skriva med iPad, eller med penna och papper, vilket några föredrog.

Lärare A använde sig mest av appen *Skolstil* som kan liknas vid att skriva i Word på dator, med den distinkta skillnaden att man kan använda talsyntes. Talsyntes innebär som nämdes tidigare att man kan lyssna på det man skriver samtidigt som man skriver. Lärare A har deltagare på A-nivå och lärare B deltagare på B-nivå, vilket kan spela en viss roll,

eftersom det på högre nivå finns fler appar att välja bland och deltagare på B-nivå kan mer svenska. Framför allt trycker lärare A på vikten av variation av arbetssätten.

Lärare B hävdade att det var avgörande *hur* iPad från början introducerades i gruppen för att öka deltagarnas motivation. Om den förste läraren introducerar den positivt med engagemang och kunnsighet blev deltagarna mer engagerade, vilket följde dem då de bytte kurs, grupp och lärare. Men det var också viktigt *hur* engagerat läraren uppträdde under tiden med iPad i klassrummet. Vid observationerna uppträdde läraren engagerat, gick omkring hjälpte dem igång och bytte hörlurar som inte fungerade. Hon passade vid första tillfället på att göra annat som behövdes under tiden. Hur engagerad läraren är i iPad-arbetet och apparnas olika nivåer, och vad de tränade hos den enskilde deltagaren, var av stor betydelse för att iPad ska vara ett bra pedagogiskt hjälpmedel, menar båda lärarna.

5 Diskussion

5.1 Resultatdiskussion med förslag för framtida forskning

Jag vill först förtydliga att flera grupper i samhället är involverade i mottagandet av invandrare, som t ex Arbetsförmedlingen, regeringen och kommunerna. Målet med sfi-undervisningen är för deltagarna att den första tiden i ett nytt land ska ges språkliga redskap för kommunikation och aktivt deltagande i vardagsliv-, samhälle-, och arbetsliv (Skolverket 2012). Detta för att komma vidare i språket och bli en jämställd medborgare. Med rätt instrument, undervisningsmetoder och hjälpmedel borde tiden på sfi kunna förkortas och deltagarna förberedas för en aktiv framtid i samhället. iPad är nu år 2014 ett relativt nytt hjälpmedel, men som redan gett gott resultat.

Kursplanernas krav och målen för sfi-undervisningen stämmer om man kopplar det till det ökade användandet av iPad. Undervisningen ska ge sfi-deltagare möjligheter att öka sin förmåga att läsa och skriva, öka sin förmåga att tala, samtala, lyssna och förstå svenska i olika sammanhang. De ska få ett gott uttal och kunna använda relevanta hjälpmedel samt få insikter i hur man lär sig språk (Skolverket 2012). Till detta är iPad ett bra hjälpmedel, vilket denna studie samt iPad-utbredningen och dess popularitet i landet visar.

Sofia Penttilä (2013) skriver att analfabeter behöver tydlig struktur och varierade arbetsmetoder samt träning i bildtolkning. Många appar är uppbyggda kring bilder och många har en god struktur, kanske främst de som är tänkta för vuxnas läs- och skrivinläring. Även det som Cummins (1994) matris beskriver (se 2.2), passar för iPad-användandet. I matrisen, som nämndes tidigare, tydliggörs vad som uppfattas som vardagsspråk, som går ut på att individen lär sig *identifiera, koppla ihop, namnge, beskriva, iaktta, ordna, sortera, berätta, härma, kopiera*. En bra pedagogisk app innehåller en eller flera av dessa delar t ex *Alfavux, Spello, Hitta Ordet, Moji Klockis* etc.

Det har inte varit lätt att hitta litteratur och andra uppsatser kring illiterata vuxna och deras språkinläring kopplad till användandet av iPad. Med de speciella behov en illiterat har, både gällande bokstäver, ord, bilder, symboler etc kan en väl genomtänkt pedagogisk app vara till stor hjälp på vägen mot litteracitet. En dålig alltför rörig app med många bilder, höga ljud, snabba sidbyten kan vara helt omöjlig att använda för illiterata. Detta framkom både under intervjuerna med lärarna samt vid observationerna. De mer stilistiskt rena apparna var de som lyftes fram som bra appar och det var de som användes i klassrummet.

Illiterata behöver kontinuitet i undervisningen och att få arbeta konkret och arbeta tematiskt. De behöver repetera och härma samma tal vid flera tillfällen, vilket en iPad möjliggör. För en individ på väg in i litteracitet krävs stor koncentration för att skriva av några bokstäver och ord med penna utifrån lärarens förlaga. Att samtidigt snappa upp en struktur, t ex skriva ord under varandra kan vara omöjligt. Varje struktur bör införas successivt och nötas in vid upprepade tillfällen. En uppgifts layout är av avgörande betydelse för att analfabeter ska klara uppgiften t ex att sätta text under en bild. I vår vardag omges vi av skyltar och symboler som vi tar för givet att alla förstår. Illiterata behöver tid att vila i en bild (Mörling 2007:17-28). En tecknad bild blir ofta barnslig, ett foto är bättre. Det kan vara komplicerat för många illiterata att förstå en för litterata enkel bildserie (sk. pictorial literacy) menar Franker (2004: 683).

Studiens resultat pekar på att pedagogiska appar har hjälpt illiterata till en snabbare läs- och skrivutveckling, samt utökat deras förmåga till bildtolkning. Studiens tre deltagare arbetar i de appar som är tänkta för just dem, vilket ger ett positivt perspektiv hos deltagarna. De arbetar i appen *Alfavux*, och tycker den är mycket bra. Vidare arbetar de med skrivandet i appen *Skolstil* som ger dem möjlighet att lyssna till vad de skriver. Viktigt är dock hur iPad introduceras för gruppen, men det gäller allt som görs i klassrummet.

Det är vanligt förekommande att illiterata är främmande för att sammanfatta fakta i punktform och därför berättar ”i cirklar” (Mörling 2004:15). Därför ska viktig information ges vid upprepade tillfällen och bearbetas i klassrummet. Även detta stöder iPad som pedagogiskt hjälpmedel där repetitionen är obegränsad i flera appar.

För deltagare som befinner sig på högre språkliga nivåer finns fler appar men samtidigt gynnar inte alla appar individens språkliga utveckling. Dock med rätt appar anser jag iPad vara ett bra hjälpmedel på alla språknivåer. Utifrån studiens resultat är jag övertygad om att ett gott uttal främjas av användandet om den studerande repeterar högt vad appen säger. Det beror på att man sitter med hörlurar och inte blir störd av andra ljud omkring. Detta då med exakt samma röst och intonation. Deltagarna var också i intervjuerna medvetna om att de får stor hjälp av appar där skrivandet är kopplat till lyssnandet och de appar där lyssnandet är det primära syftet för att stärka språkutvecklingen och språkkänslan.

Utifrån denna studie anser jag att användandet av iPad nogsamt bör undersökas samt att utvärdering och forskning kring iPad som pedagogiskt hjälpmedel bör ges mer tid. Inköp av iPad i klassuppsättningar är en stor kostnad och bör därför ställas mot andra pedagogiska hjälpmedel som det budgeteras för i de svenska skolorna. Är det värt det? Vilka deltagare gynnas bäst av iPad-användandet? Vilka didaktiska lösningar bör lärarna använda i

klassrummet? Än finns inte många appar lämpliga för lågutbildade vuxna så där återstår mycket att göra för kreativa och kunniga sfi-lärare.

Ny teknik introduceras ständigt i samhället och utbildningsväsendet måste vara med från början för att sfi-studerande inte ska halka efter den tekniska utvecklingen. Många deltagare på sfi har inte kunskap och möjlighet att själva lära sig de tekniska hjälpmedlen utan behöver undervisning och lotsning av kunniga lärare.

Trots den positiva inställning till användandet av iPad anser deltagarna i studien att kontakt lärare-elev och elev-elev är den starkaste faktorn för språkinläring, vilket de två första deltagarna också uttryckte specifikt. Deltagarna vill få förklaringar till varför de gör fel. De vill kunna uttrycka sina tankar och känslor kring bilder och nya ord för en lärare eller kurskamrat. Deltagare 1 ansåg att han i dessa möten kunde bedöma om han låg på samma nivå som sina kompisar. Återigen visar det på vikten av kompetenta, välutbildade och engagerade lärare i klassrummet vilket jag såg fanns både vid lärarintervjuerna och vid observationerna i klassrummet.

Det skulle vara intressant att komma tillbaka och göra om undersökningen om ett par år och se hur dessa tre deltagare samt lärare då använder iPad och om de ändrat uppfattning om den som pedagogiskt hjälpmedel.

5.2 Metoddiskussion

Jag strävade efter att påbörja min studie med ett ”öppet sinne” utan att använda tidigare teorier eller undersökningar (Denscombe 2009:128). Detta kunde motiveras med att jag själv har både förkunskaper om det lokala förhållandena på skolan, erfarenhet av att undervisa illiterata, samt själv idag har undervisning med iPad i två B-grupper. Jag vill dock poängtera att trots detta var min strävan att förhålla mig så neutral som möjligt, men det kan noteras att min egen utgångspunkt till lärande med iPad var erfarenhetsbaserad och övervägande positiv.

Jag vill poängtera att intervjusituationerna speglades av engagemang, tillit och öppenhet. Däremot användes tolk, vilket kan spela en viss roll i och med de olika översättningsnyanser som finns. Jag bokade tid i förväg med hjälp av tolk, så de verkligen förstod syftet med intervjun. Samtliga intervjuer skedde i samma rum. Vi kunde sitta enskilt utan störande ljud eller tidspress. Tolkarna var kunniga och informerade om att så noga som möjligt tolka det som sades. Deltagarna var informerade om frivilligheten, rätten att dra sig ur samt att sekretess garanterades av deras identitet. De var informerade om undersökningens syfte och vilka som var potentiella mottagare, liksom att inspelningarna raderades efter undersökningen färdigställande. Deltagarna visste vem jag var, och en av dem har haft mig

som lärare i Intro A-kursen. Denna asymmetri mellan mig och deltagarna kan ha kommit att påverka resultaten i viss mån, även om jag bedömer risken för det som låg

De intervjuade lärarna är mina kollegor, men inte de jag arbetar närmast med. Jag valde att inte intervju Ryman Wildén (se avsnitt 2), trots att hon har mest och längst erfarenhet med iPad-användandet. Men hon har gjort *Alfavux*-appen, vilket i så fall skulle kunna färga hennes inställning och åsikter. Dock är appen testad med gott resultat på flera olika platser i Sverige (www.facebook.se/ SFI-iPads i Alfa- och A-grupper). Så även bland deltagarna på studieväg 1 på den aktuella sfi-skolan där studien genomfördes.

De intervjuade lärarna var införstådda med att jag inte skulle transkribera intervjuerna ordagrant och de fick kontrolläsa intervjusammanfattningarna, vilket kan sägas referera till kriterierna för *kommunikativ validitet* (Patel & Davidson 2011:105). Ur ett undersökande perspektiv kan det vara anmärkningsvärt att lärarintervjuerna blev längre och mer omfattande än deltagarnas. En förklaring kan vara att lärarna hade mer att säga, rikare ordförråd, större språkliga resurser och mer åsikter omkring iPad än vad deltagarna hade. Vi talade också på jämlikt sätt och med det fackspråk som finns bland lärare eftersom jag själv är lärare. Dessutom gynnades lärarintervjuerna av direkt kommunikation utan en tolk som en medlande part.

iPad som hjälpmedel för inspelningarna fungerade utmärkt och det blev lätt att sammanfatta, eftersom ljudet var tydligt och det är enkelt att pausa inspelningen vid renskrivandet. Jag var också tydlig med att samtligas intervjuer raderades efter uppsatsens slutförande.

Oavsett om observationen är *strukturerad* eller *ostrukturerad* skriver Denscombe (2009:92) att följande tre frågeställningar bör tas i beaktan: Vad ska observeras? Hur ska observationerna registreras? Och hur ska observatören förhålla sig? Dessa frågor var de jag hade i åtanke i studien. Mina observationer gjordes under likvärdiga förutsättningar, samma sal, samma tid, samma grupp, men med lite olika deltagare varje gång samt med samma lärare. Jag ville därigenom säkerställa att deltagarnas beteende påverkades så lite som möjligt av min närvaro. Jag såg inte heller någon större skillnader vid de tre tillfällen jag var närvarande. Naturligtvis kan jag inte veta något om och hur det är då jag inte är i klassrummet. Denscombe förordar att observatören ska vara passiv och inte interagera, att ”smälta in” i den naturliga miljön i klassrummet (2009:278). Enligt etnografin är deltagande observation mer vanlig och eftersträvar att observatören blir en medlem i gruppen. Mitt förhållningssätt var därför lite olika vid de olika tillfällena. Första lektionen var jag en aktivt deltagande observatör, medan jag de två övriga var mer observatör och satt på samma ställe

hela lektionen Eftersom jag är känd bland eleverna på skolan blev mina besök i gruppen naturliga. Det hade varit en mer onaturlig situation om jag inte alls deltagit i lektionen. Mesta tiden satt jag dock och observerade eleverna för att se vilka appar de använde samt vad som hände mellan läraren och deltagarna. Styrkan i detta var att jag observerade samma grupp. Eftersom samma deltagare agerade lika vid alla tillfällen då det använde iPad, samt att jag följde ett observationsschema så jag inte skulle missa något. Svagheten var att jag endast såg en grupp i aktion med samma lärare. Jag anser mig som jag nämnde tidigare, trots det ha en god *metod- och datatriangulering* med två intervjugrupper och tre observationer.

Denscombe talar om vikten att både använder kvalitativa och kvantitativa metoder (2009: 150). Jag är medveten om att antalet intervjuade kan tyckas lite med fem personer i två olika informantgrupper. Jag anser dock att resultatet utifrån fenomenologins grundtanke har lyft fram varje deltagares tankar, erfarenheter och känslor på ett trovärdigt sätt.

Referenser

- Aldenius, Elin, 2007: *Skriva sig till läsning: Hinder och möjligheter med datorn som verktyg*.
http://www.diva-portal.org/smash/resultList.jsf?dswid=3119&language=sv&searchType=SIMPLE&query=Aldenius+elin&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all&jfwid=3119
- Bagga-Gupta, Sangeeta, Evaldsson, Ann-Carita, Liberg, Caroline & Säljö, Roger, 2013:
Literacy– praktiker i och utanför skola. Gleerups: Stockholm
- Cummins, Jim, 1994: I Holmegaard, Margareta & Wikström, Inger, 1997 I: *Svenska som andraspråk och andra språk*. Festskrift till Gunnar Tingbjörn. Institutionen för svenska som andraspråk: Göteborgs Universitet.
- Davidsson, Kristina, 2010: *Alfabetisering – vad innebär det för individen? En studie om illitteratas väg genom sfi-undervisningen*. Linnéuniversitet: Kalmar
- Denscombe, Martyn, 2009: *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2 uppl. Studentlitteratur: Lund
- Evaluation note 2011:2: *Use of iPads in Specialist Schools*. Tillgänglig på:
<http://www.ipadsforeducation.vic.edu.au/userfiles/files/Evaluation%20Note-Use%20of%20iPads%20in%20Special%20Schools-v0%2002.pdf>
- Franker, Qarin, 1997: *Alfabetisering – på vems villkor*. Andersson, A-B, Enström, I, Källström, R. & Naulclér (red.) I: *Svenska som andraspråk och andra språk*. Festskrift till Gunnar Tingbjörn. Institutionen för svenska som andraspråk: Göteborgs Universitet.
- Franker, Qarin, 2004: *Att utveckla litteracitet i vuxen ålder – alfabetisering i tvåspråkigt kontext I*: Hyltenstam Kenneth & Lindberg Inger (red.). *Svenska som andraspråk i forskning, undervisning och samhälle*, 2004. Studentlitteratur: Lund
- Goody, Jack, 1977: *The Domestication of the Savage Mind*. Cambridge: Cambridge University Press: Cambridge
- Harmon, Jim, 2011: *Unlock Literacy with iPad*. A teacher research project, Euclid City Schools: Article page 1 to 6: Ohio

- Holmegaard, Margareta & Wikström, Inger, 2004 I: *Svenska som andraspråk och andra språk. Festskrift till Gunnar Tingbjörn*. Göteborgs Universitet: Institutionen för svenska som andraspråk: Göteborg
- Hylén, J, 2011. *Digitaliseringen av skolan*. Studentlitteratur: Lund
- Johansson, Sabine och Palmgren, Robert, 2010: *Datoranvändningen i svenskundervisningen – fem gymnasielärares uppfattningar om datorns möjligheter och hinder*. Högskolan för lärande och kommunikation: Jönköping. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:605760/FULLTEXT01.pdf> .
- Kuyumcu, Eija, 1993: Läs- och skrivinlärning för vuxna i andraspråksperspektiv. I: Cerú, Eva. *Svenska som andraspråk – mera om språket och inläringen*. Lärarbok 3. Natur och Kultur: Borås
- Meurant, Robert C, 2010: *IPad Tablet Computing to Foster Korean EFL. Digital Literacy*, The Institute of Traditional Studies, Seojeong College University. International Journal of u-and e-Service: Vol 3, dec No 4 page 49 to 62: Seojeong
- Mörling, Margareta, 2007: *Att undervisa analfabeter-från det konkreta till det abstrakta*. Natur & Kultur: Stockholm
- Ong, Walter, 1990: *Muntlig och skriftlig kultur. Teknologiseringen av ordet*. Antropos: Göteborg.
- Patel, Runa & Davidson, Bo, 2011: *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur: Lund
- Penttilä, Sofia, 2013: *När bokstäver blir till ord*. C-uppsats, Linköpings Universitet: Linköping <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:632166/FULLTEXT01.pdf>
- Ryman Wildén, Lena, 2014: Lärare i spår 1. *Muntliga uppgifter kring iPad-användandet på sfi, Norrköping*.
- Scribner, Sylvia & Cole, Michael, 1981: *The Psychology of Literacy*: Cambridge.
- Street, B.V, 1995: *Social Literacies. Critical Approaches to Literacy in Ethnography and Education*. Longman: London
- UNESCO, 2001: *Literacy and Adult Education. Thematic Studies*. World Education forum. Education for all. Artical: Dakar, Senegal 2000
- Wedin, Åsa, 2010: *Vägar till svenskt skriftspråk för vuxna andraspråksinlärare*. Poland: Studentlitteratur: Lund

Länkar:

Facebook, okt 2014: www.facebook.se/ SFI-iPads i Alfa- och A-grupper

NE, okt 2014: <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/litterat>

SAOL, okt 21014:

http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_p_a_natet/ordlista

SCB, okt 2014: www.scb.se/_hitta-statistik

sfiPaddan, okt 2014: sfi://sfiPaddan.se/

Skolverket, okt 2014: <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/vuxenutbildning/sfi>

Skolverket, 2011: Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011. Publikation hämtad 150206 från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705>

Wikipedia, 2014: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Till%C3%A4mpningsprogram>

Bilaga 1: Intervjufrågor för deltagare i spår ett ht14, med tolk

Innan vi börjar talar jag om att intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och att läraren när som helst har rätt att avbryta, välja att inte svara på någon fråga eller dra sig ur. Hon kommer också att få läsa igenom sammanfattningen, och vid behov lyssna på inspelningen om hon glömt vad som sas.

Bakgrundsfrågor:

När kom du till Sverige?

Kom du ensam?

Har du gått i skola i ditt hemland?

Kan du läsa och/eller skriva på ditt modersmål?

Vilka tankar hade du om att gå i skola innan du började sfi?

Vilka tankar har du nu om att gå i skola?

Vill du fortsätta studera efter sfi?

IPad:

När fick du börja använda iPad i klassrummet? Intro A? Kurs A?

Hade du sett en iPad innan?

Hur kändes det från början? Spännande? Lite oroligt? Bara roligt? Etc

Hur ofta använder du iPad i klassrummet? Vilka dagar? Och hur lång tid varje gång?

Har du lärt dig läsa och/eller skriva med hjälp av iPad? Eller lärt dig något annat t ex klockan?

Vilka appar är bäst för dig? Eller bestämmer läraren det?

Vilken känsla får du då du arbetar med iPad? Kul? Jobbigt? Tråkigt? Etc

När du arbetar med iPad, repeterar du högt efter rösten?

Tror du det går fortare eller långsammare att lära dig läsa och skriva med en iPad eller med penna och papper.

Har du en iPad hemma? Har någon annan i familjen en iPad? Använder du i så fall den?

Om du jämför att vara i datasalen eller jobba med iPad, vilket är bättre?

Är det något du skulle vilja lära dig som en iPad inte kan hjälpa dig med? T ex tala och förstå? Grammatik? Eller något annat?

Avslutning:

Är det något annat du vill säga om iPad, eller om lektionerna då du får använda den?

Om jag har fler frågor kan jag återkomma till dig då?

Tack för att jag fick intervju dig! Ingela

Bilaga 2: Intervjufrågor till lärare på SFI kring iPad-användande i undervisningen, ht14

Innan vi börjar talar jag om att intervjun kommer att behandlas konfidentiellt och att läraren när som helst har rätt att avbryta, välja att inte svara på någon fråga eller dra sig ur. Hon kommer också att få läsa igenom sammanfattningen, och vid behov lyssna på inspelningen om hon glömt vad som sas.

- 1 Hur länge har du arbetat på SFI?
- 2 Hur länge har du använt iPad i din undervisning? Hur många timmar/vecka?
- 3 Vem/vilka avgör vilka appar som ska köpas?
- 4 Hur mycket planeringstid lägger du ner kring iPad-arbetet i klassrummet?
- 5 Vad anser du om möjligheten till individualisering i användandet?
- 6 Hur stor grupp använder iPad samtidigt?
- 7 Vilken är din roll under en iPad-lektion?
- 8 Ser du någon skillnad på deltagarnas motivation under lektionerna med iPad i förhållande till ”traditionell” undervisning med penna och papper?
- 9 Har du upplevt att någon inte ”vågat” använda iPad?
- 10 Har någon protesterat och inte velat?
- 11 Hur upplever du att koncentrationen är hos eleverna under användandet?
- 12 Har någon deltagare köpt en privat iPad?
- 13 Hur utvärderar/kontrollerar/mäter du dina deltagares kunskaper då de använt iPad en tid?
- 14 Lär deltagarna sig läsa och skriva snabbare med iPad anser/tror du?
- 15 Är det någon app som är särskilt lämplig för analfabeter? Vilken/vilka i så fall? Varför?
- 16 Kommer du att fortsätta med iPad i klassrummet?
- 17 Ser du något annat arbetssätt som är bättre för de med kort, eller ingen skolbakgrund?
- 18 Får jag komma tillbaka med kompletterande frågor om det behövs?

Tack för intervjun, det har varit till stor hjälp för min undersökning.

Ingela

Bilaga 3: Observationsschema för elevgrupp som använder iPad

Hur många elever? Kvinnor? Män? Åldrar? Nationaliteter?

Vad händer med eleverna då läraren börjar? Motivation? Suckar? Ja-utrop? Etc..

Vilka appar väljer eleverna? Läraren?

Vad händer under tiden? Motivation? Koncentration? Kommunikation?

Hur lång tid används iPads?

Hur avslutas lektionen? Ev kommentarer från eleverna?

Bilaga 4: Sammanfattning av deltagarintervjuerna

Här presenteras var för sig deltagarintervjuerna och lärarintervjuerna som sammanfattningar av intervjumaterialet.

Deltagare 1

Deltagare 1 är en man 48 år gammal från Syrien. Han är mycket tydlig med att han bara talar om sig och för sig själv. Han kom till Sverige från Syrien i december 2008. I Syrien gick han i skola till fjärde klass, men läser och skriver inte arabiska. Han började på sfi i mars 2013. Mellan 2008 och 2013 väntade han på beslut från asylutredningen. I det sista beslutet utvisades han då han inte hade bevis med sig i form av giltig legitimation. Detta för att en människosmugglare tog hans och barnens pass och kastade dem på vägen till Sverige. Han var därför ”jätterädd och osäker” och vågade inte lämna Sverige. Detta gjorde att hans svenska skolgång blev senarelagd och han fick vänta på kursstarten.

Innan han började på sfi var han osäker och rädd eftersom han hade trott att alla på sfi var från Syrien och talar arabiska. Hans målsättning med utbildning inom sfi beskriver han som att han vill ”bara klara vardagsspråket, inte studera vidare”. Han vill gärna återvända till Syrien och jobba om det blir lugnare där.

Deltagare 1 började med iPad i klassrummet i kurs A. Han hade inte använt iPad tidigare. Att använda ett digitalt hjälpmedel var dock inte helt nytt för honom för redan 2004 hade han dator hemma. Det har han nu också. Han har ingen iPad hemma, men han är inte så intresserad av det heller. Han använder iPad i klassrummet tre dagar i veckan, ca 30 till 45 minuter per gång. Han menar att han lär sig språket fortare genom att höra, och med iPad får han höra ordet och se munnen (med hjälp av appen *Bokstavsljudet*). Det är framför allt var i munnen bokstavsljuden uppkommer som den tecknande munnen visar. Både rakt framifrån, samt från sidan i genomskärning. Han använder hellre iPadens tangentbord i *Skolstil* (en app där man skriver och kan lyssna på det man skriver samtidigt) än att skriva med penna. Det är mycket lättare, menar han.

Deltagare 1 har också lärt sig klockan genom rösten och bilden av en klocka i appen *Moji Klockis*. Han tycker bäst om att bygga ordet och samtidigt lyssna till ljuden. Om läraren t ex ger honom en app som handlar om djur, ser han djuret, och då han hör hur bokstäverna låter lär han sig bra. Han upprepar orden och ljuden högt. Appen som han tror heter *Alfavux* visar om det är rätt eller fel.

Deltagare 1 tycker att det går bra de första 15 minuterna med iPad, men om de ska arbeta i samma app i 45 minuter blir han trött. Han kan inte byta app, och han upplever det som en ansträngning att lära sig byta. Han menar att flera appar är lika varandra, ”samma betydelse och samma lära”. De bara byter utseende, menar han. Läraren talar om vilka appar han kan välja bland. Han tror att det går fortare att lära sig läsa och skriva med iPad, ”till 100 procent!”. iPad är mycket lättare att använda och mer lärorik än att läsa och skriva med penna och papper, menar han. Alla teman de ska lära sig på B-kursen finns i iPad. ”man hör, man skriver, ser utseende, allt i en och samma”. Det enda problemet för honom är att byta app. Han vill ha omväxling.

Deltagare 1 kan inte säga om det är något en iPad inte kan lära honom eftersom han inte har kännedom om alla appar. Han tycker ändå att det självklart är skillnad att tala med en levande person. För läraren kan han förklara varför han gjort ett fel och läraren kan också förklara varför han gjort fel och hur han ska göra, vilket inte är möjligt med en iPad. Det är ”100 % bättre” att vi lyssnar och pratar med läraren så vi lär oss tala rätt och förstå varför det ibland blir fel, menar han. Han tror han lär sig tala bättre i kommunikationen med läraren. När han hör läraren och sina kamrater kan han också höra om han ligger på samma kunskapsnivå som de andra i klassen. Han kan idag lika mycket som sina kompisar, därför är iPad mer som ett hjälpmedel, avslutar han.

Deltagare 2

Deltagare 2 gav ett mer eftertänksamt intryck än deltagare 1. Han tänkte länge innan han svarade. Han är en 23-årig man från Syrien, som kom ensam till Sverige 2011. Han bor ensam nu också. Deltagare 2 gick några få år i skolan i Syrien men kan inte skriva och läsa på arabiska, eller som han uttryckte det ”bara lite”. Nyligen började han på sf. Innan han började skolan ”längtrade jag och jag vart jätteglad när jag fick börja, och jag tycker att lärarna är jättebra”. Deltagare 2 har yrkesutbildning som svetsare, därför vill han lära sig språket och sedan jobba direkt, inte studera vidare.

Deltagare 2 började använda iPad direkt när han började i A-grupp. Först fick han lära sig alfabetet. Han hade sett en iPad innan, men aldrig använt en. Han har inte heller dator eller iPad hemma. Första gången med iPad tyckte han det var mycket spännande och han ville lära sig allt om den. Han tryckte överallt på skärmen för att lära sig den, och han upplever att han har blivit mycket bättre nu på att hantera iPaden. I klassrummet jobbar han ca 30 minuter två gånger i veckan, ibland mer eller mindre. Han har lätt att koncentrera sig och kan sitta länge med den. Han tycker att han lärt sig läsa med iPad och många olika saker, även skriva. Han

tycker att iPad gör det lättare att lära sig stava, men man behöver skriva med penna och papper också, samma sak med läsning. När han läser med iPad repeterar han högt det som sägs. Om han jämför med att vara i datasalen tyckte han bättre om att jobba med iPad.

De appar han använder mest är en ord-app med olika teman som han tror heter *Spello*. Från början var det mest *Alfavux* han använde. Han tror att bara sitta och skriva inte är bra eftersom man också måste höra, lyssna och kommunicera. Det är jätteviktigt att läraren pratar med klassen, diskutera med gruppen, menar han. ”Båda våra lärare är underbara och jättebra”. ”Dom pratar med oss, diskuterar med oss och beskriver samtidigt”, säger han. iPad blir därför som ett extra hjälpmedel för honom.

Deltagare 3

Deltagare 3 är en somalisk kvinna, 41 år gammal. Hon kom till Sverige 2013 med sina sju barn. Hennes man bodde redan här. Hon har inte gått i någon skola i Somalia och kan inte läsa eller skriva somaliska. Hon började sfi Introkurs A i augusti 2013. Före starten på sfi tänkte hon: ”Jag gick inte i skola i Somalia så hur ska jag klara studera på svenska?” I intervjun berättade hon på ett uttrycksfullt sätt om sin första dag på sfi och den stress hon kände då och om lärarens lugnande inverkan på henne.

Hon började använda iPad i kurs A. Deltagare 3 hade sett iPad i Somalia, men inte prövat en. Nu har tre av hennes barn iPad hemma. Första gången med iPad tänkte hon att det var jättesvårt att jobba med iPad. Sen blev det bättre och bättre. Från början var det läraren som hjälpte henne, men nu prövar hon olika appar själv. Det finns ingen rädsla att klicka och testa. Gruppen använder iPad en till två gånger i veckan, då de sitter ca 30 minuter varje gång. Deltagare 3 lyssnar och skriver och hon blir inte trött eller har några problem med hörlurarna eller med öronen. Hon tycker att 30 minuter räcker och övriga tider vill hon ”ha lärare”.

Deltagare 3 tycker att iPad hjälper henne att skriva. Ibland skriver hon diktamensorden de har i läxa och då kan hon även lyssna så hon skriver rätt. Hon tror programmet kan vara appen *Skolstil*, men är osäker på vad det heter. Hon har också lärt sig klockan med *Moijs Klockis*. Bilder med text har hon övat med *Alfavux*. Hon tycker om den och har nu provat alla 7 nivåer. Det roligaste är att skriva, men hon tror det är lika lätt för henne att skriva för hand. Hon talar högt och repeterar då hon lyssnar på nya ord. Hon tror att hon lärt sig läsa och skriva snabbare med iPad än bara med papper och penna.

Hemma lånar hon barnens iPad ibland och då läser och skriver hon. TV tittar hon på om hon vill se film. Hon tycker det är bättre att arbeta i datasalen för att skärmen är större på en dator. Hon är mycket tveksam inför frågan om vad en iPad inte kan lära ut. Jag lotsade in

henne på mänsklig kommunikation och hur hon tänker kring samtal i klassrummet genom att ge henne olika exempel på andra arbetssätt. Då förstod hon, och menade att det är viktigt med lärare om man har en fråga eller vill ha en förklaring. Hon vill fortsätta med iPad även i kurs B och hoppas då kunna använda fler appar som är svårare.

Bilaga 5: Sammanfattning av lärarintervjuerna

Lärare A

Lärare A är en kvinna i medelåldern som har arbetat på sfi i ett år och använt iPad hela den tiden. Just nu har hon 12 deltagare i gruppen och alla är analfabeter. Hon uppskattar användandet omfattar en sjättedel av varje lektion. Hon menar att de lärare som vill får bestämma vilka appar som köps in, men hon själv är inte så intresserad av det. Det finns många appar, och hon är nöjd med de som finns nedladdade. Från början tog hon hem en iPad och lärde sig använda den, men nu känner hon sig bekväm med den. De flesta av deltagarna börjar använda den hos henne i A-kursen.

Lärare A anser att hon har stor möjlighet att individualisera under iPad-lektionen. Exempel på detta kan vara att hon i en app kan lägga in olika glosor som kan anpassas efter varje elevs behov. Klockträningen läggs på olika nivåer och de som behöver kan spåra/följa bokstäver med fingret kan göra det. Hon använder mest iPad som skrivmaskin i helklass, där de skriver i appen *Skolstil*. *Skolstil* har talsyntes för enskilda ljud, ord och meningar, så eleven får snabb auditiv feedback. Gruppen skriver texter på iPad som de tidigare skrivit tillsammans. Ibland får endast en elev sitta med en iPad om hen behöver träna extra. Ibland får de välja eget arbete, eller iPad en stund. Då väljer de ”lite fifty-fifty”. En del tycker att det är ”mer skola” att skriva med penna och papper. Ibland vill de att läraren ska bestämma, då lämnar de beslutet till henne att det inte spelar någon roll i vilken app de arbetar.

Hennes roll som lärare är att se till att alla kommer igång med sin iPad och att ljudet fungerar. När de arbetar fritt är det handledning som gäller, eftersom deltagarna kan lägga sig på fel nivå. Deltagarna har sällan insikt om att något är för svårt utan provar gärna på en något högre nivå än vad som är lämplig för dem. Det är mycket svårbedömt för analfabeter, menar hon.

Lärare A tycker att iPad nu är en del av undervisningen, en liten del, men inte den enda. Hon menar att deltagarna kommunicerar mycket med varandra övrig tid. Med en iPad kan de vända sig lite inåt och inte behöva vara så aktiva och sociala, menar hon. Användandet av iPad frigör tid för henne som att t ex läsa med enskilda elever.

Vad gäller motivationen framhäver lärare A att iPad ses av eleverna som något mycket positivt. För henne är det också ett medel att variera undervisningen med att bryta invanda mönster i klassrummet. Hon ser ingen stor skillnad i användandet mellan män och kvinnor eller yngre och äldre, men har noterat att de som har lite läs- och skrivsvårigheter tycker mer

om iPad. De som ”knäckt koden” vill ha större utmaningar, menar hon. Angående tekniken (utan att kategorisera) vågar en del deltagare, särskilt kvinnor med somalisk bakgrund till en början inte röra iPaden. De lär sig snabbt eftersom apparna är så självinstruerande.

Ingen har hittills vägrat använda iPad enligt lärare A. Hon tror att en del upplever de barnsliga apparna med mycket tjo och tjim, ljud och musik som jobbiga. Då tar de av sig hörlurarna eftersom det blir för jobbigt för deras sinnen. Analfabeter har en annan förförståelse och kultur och ser ofta andra saker i bilder än vad vi gör, menar hon. Därför är appen *Alfavux* så bra men avskalade bilder som de känner igen och som ligger kvar en stund, utan högt ljud. Några har egna iPads hemma.

Lärare A utvärderar inte iPad-användandet specifikt, mer än att hon reflekterar och ser att hennes deltagare i gruppen blivit säkrare på t ex ljuden. Om de går vidare till B-kurs kan det vara för att ordförrådet ökat med hjälp av iPad, menar hon. De går framåt då de får skriva sig till läsning. De hör vad de skriver och kan ljuda om och om igen, vilket är mycket tillämpligt med iPad. Lärare A tror att iPad förkortar skrivinläringen eftersom de inte behöver hålla en penna och forma bokstäver. *Skolstil* är bra eftersom de lär sig sätta ihop ord, mellanrum mellan orden, osv. Det hjälper dem att snabbare att knäcka läskoden, tror hon.

Lärare A kommer att fortsätta med användandet av iPad. Men anser att 45 minuter per tillfälle är fullt tillräckligt. Hon använder bokstavslådor, små trälådor med bokstäver, lika ofta. Hon tycker dock att det skulle vara intressant att låta någon som väntar på att börja på sfi få sitta hemma med en iPad. Hur mycket skulle hen då tillgodogöra sig? Lärare A menar att många appar siktar mot målet i B-kursen vilka är att läsa och skriva, samt ge deltagarna ökad vokabulär.

Lärare B

Lärare B är en yngre kvinna, som uttryckte viss nervositet över att bli inspelad, men slappnade av så fort vi började tala, vilket gjorde att intervjun flöt bra. Hon har arbetat på sfi i drygt 5 år och använt iPad ca ett år i sina grupper, ett till två pass per vecka (45-90 min). Hon avgör själv vilka appar som ska köpas in, men om eleverna har önskemål kan hon köpa en app, t ex lexikon. Innan hon köper en app frågar hon sina kollegor om de köpt den, och om de kan rekommendera den. Hon hämtar sina app-idéer från andra skolor i Sverige via Facebook-gruppen (SFI-iPads i Alfa- och A-grupper). Vissa veckor sitter hon många timmar både hemma och på jobbet, söker och testar olika appar. I genomsnitt går ca en timma per vecka åt till ren sökning av appar. Massor med appar har hon sållat bort för det ”är en djungel”, menar hon. Det finns mycket som är väldigt dåligt anser hon. Många har röriga bilder och ljudet är

snabbt och skrånigt. Även fel i grammatiken och slarv med stor och liten bokstav kan förekomma.

iPad är perfekt att använda om man ska individualisera undervisningen, menar hon. I hennes B-grupp går nu 15 deltagare, varav 7 analfabeter, och de arbetar alla samtidigt med iPad. Hennes roll under lektionen är att sätta igång dem i arbetet. Eftersom de sitter med sina hörlurar och går in för arbetet vill hon sedan inte störa dem för mycket.

Vad gäller motivationen anser hon att det är skillnad från grupp till grupp. Den gruppen som har varit med från första början i introduktionen i A-kurs, är ”våldigt på”, de tycker det här är roligt, sätter igång direkt och är väldigt motiverade. Lärare B menar att de som bara har hållit på i några månader är mer svårflörtade. De har inget emot att sitta och skriva med penna och papper, utan tycker det är lika motiverande och roligt. Det kan bero på gruppen, men det kan också bero på hur man introducerat iPad från första början. Man kan inte bara sätta en iPad i handen på en deltagare utan måste själv vara engagerad, menar hon. Hon ser viss skillnad mellan män och kvinnorna. De män och kvinnor hon har i sitt klassrum, forskar sig fram, trycker och vågar prova. Det gäller inte alla men kvinnorna är mera försiktiga, de har kanske aldrig använt en dator eller iPad. De kvinnor som hon nu har är försiktiga.

Hon ser även viss skillnad då det gäller ålder. Det gäller både motivation och användande. De yngre tar för sig mer, går lätt ut på internet och går till andra appar. Om hon introducerar en app för en 60-årig kvinna sitter hon och jobbar med den tills läraren bryter. Hon har aldrig träffat någon som inte vill använda iPad, men hon har träffat personer som rent fysiskt tycker det är jobbigt att sitta vid en liten skärm och därför får ont i huvudet. Men det är samma reaktioner i datasalen även då skärmen är större, så det handlar mycket om hörlurar, de trycker mot huvudet, en del av deltagarna har slöja och hör lite dåligt, menar hon. En elev hon hade i våras köpte en egen iPad och kom till skolan med iPaden, så hon fyllde på med gratis appar åt honom.

För att veta vad hennes deltagare anser om iPad använder lärare B då och då ett visuellt utvärderingsinstrument i form av en enkät med figurer. Enligt utvärderingarna är deltagarna främst positivt inställda till iPad, även om läraren ibland har känslan av att de inte tycker att det är så roligt. Men värderingarna visar ju ändå att de tycker det är bra, menar hon.

I jämförelse med traditionell undervisning med penna och papper är det svårt att veta om hennes deltagare lär sig snabbare, men de lär sig många ord, främst i *Alfavux*-appen. Hon tycker den är jättebra, men är osäker på om den ger bättre eller snabbare läsande. De lär sig bilden ”ros” och de känner igen ordet. Skrivandet i t ex *Skolstil* går nog snabbare eftersom de hör vad de skriver, fortsätter hon. Om de skriver *ris* och det skulle vara *ros*, säger ju appen *ris*

och då hör de att de skrivit fel. ”Så absolut, skrivande går snabbare”, menar hon. De väljer själva att gå in på nivå ett och repetera. De kan därefter gå vidare till högre nivåer. Då får de bekräftat att de kan, samma gäller då de övar klockan.

Hon kommer att fortsätta att använda iPad både i A- och B-grupper. Just nu är iPad ”på tapeten”, menar hon och hoppas att utvecklingen fortsätter. Det vore roligt att se om det leder till bättre läsning, i alla fall som ett komplement. Lärare B menar att variation på lektionerna, då man både använder lätta lästexter, använder penna och papper och kombinerar det med iPad är det bästa. Kommunikationen med andra når man inte med iPad utan det måste man även få in i undervisningen. Nu kommer vi att få en skrivare som är kopplad till våra iPads så eleverna kan skriva ut vad de skrivit, vilket blir bra, avslutar hon.

Bilaga 6: Sammanfattning av klassrumsobservationerna

Klassrumsobservationerna ägde rum i september-oktober 2014, med syftet att komplettera bilden som intervjuanalyserna gav efter analysen av dessa. I nedanstående del summeras observationerna.

Lektion 1

Gruppen är en B-grupp på nybörjarnivå. Miljön i klassrummet upplevdes som trevlig. Under de 1 ½ timmar som observationen pågick upplevde jag det som att alla var mycket glada och aktiva. I gruppen fanns denna fredag sju deltagare, tre män och fem kvinnor i ålder från 23 år till 60 år. De kom från Syrien och Somalia. De satt i u-sittning och på whiteboardtavlan satt alfabetet i form av kort på varje bokstav med både versaler och gemener. Där stod också dagens datum, månad och år. Deltagarna skulle just börja arbeta med iPads när jag kom. Alla verkade vara positiva till användandet av iPad, och kom snabbt igång. Läraren bestämde att de skulle arbeta med apparna *Skolstil*, *Bokstavsljuden*, *Alfavux* och *Moji Klockis*. Jag gick runt och småpratade med några medan de startade iPaden och kopplade in hörlurarna. Sedan satte jag mig och iakttog gruppen. Alla började i *Skolstil* och skrev diktamensord. Medan de arbetade småviskade de olika vokalljud och arbetade koncentrerat. Läraren passade på att hjälpa dem med deras så kallade månadsrapporter som Arbetsförmedlingen ska ha in, och hon hade individuella samtal. Gruppen arbetade i 45 min. Då läraren avslutade lektionen frågade jag deltagarna om vad de tyckte och hur det känns att arbeta med iPad. En kvinna med hörselproblem sa att hon blev trött i huvudet. Övriga hävdade att det är bra att kunna lyssna och säga efter. Det framkom att tre av deltagarnas barn har iPad hemma.

Lektion 2

Vid andra observationstillfället veckan efter i samma grupp fanns det sex kvinnor mellan 28 till 55 år och tre män mellan 32 till 55 år. De kom från Syrien, Afganistan, Somalia och Irak. Läraren började med att tala om att de skulle få öva dagens diktamensord med iPad innan de skulle skriva diktamen för hand. I appen *Skolstil* kan man lyssna på texten man skriver. Alla utom en var positiva till detta. Kvinnan som inte ville använda iPad med ljud hade problem med öronen och att ha hörlurar på sig. Läraren sa att hon kunde skriva utan ljud, vilket hon tyckte var ok. En av männen hjälpte till att hämta ”paddorna” i ett låst skåp med kod. Inom en minut var alla igång och hade själva hittat, öppnat *Skolstil* och kopplat in hörlurarna, även om en kvinna fick söka en stund. Läraren hjälpte en kvinna med hörlurarna som inte fungerade

och bytte därför till ett par andra hörlurar. En man fick ränder på skärmen under sin text som läraren hjälpte honom ta bort.

Efter tio minuter blev gruppen avbruten då de fick besök av tre nya deltagare som skulle börja i gruppen följande måndag. Sfi har kontinuerligt intag under hela året. Alla verkade vara positiva till att gruppen skulle få nya deltagare. Trots att fler deltagare i gruppen troligen innebär mindre tid för individualisering.

Efter besöket pratade två män en stund med varandra på arabiska, men kom snabbt in i *Skolstil* igen. En kvinna lånade ut sin penna till en annan som ville skriva orden på papper parallellt med skrivandet i appen. När den första var klar med skrivuppgiften lotsade läraren in henne på *Alfavux*, nivå två som innebär fyra till fem ljudsord. Det finns sju nivåer. Efter 15 minuter gick en kvinna ut men kom tillbaka efter en minut. Sedan la hon ihop sin iPad och satt och väntade, vilket kvinnan med hörselproblem också gjorde. Läraren delade då ut ett randigt papper med diktamensorden. Nu fick de välja penna eller iPad då de skrev dem. Sju deltagare valde att skriva på papperet. En ung somalisk kvinna gick in på *XL-ordlek* som är något svårare än *Alfavux*-appen men, som påminner om *Alfavux*, där man drar rätt bokstäver till en bild. Hon var den yngsta av deltagarna och jobbade hela tiden med iPad.

Läraren lämnade därefter rummet en kort stund för att kontrollera om gruppen i rummet bredvid ville ha iPad. Den andra läraren kom in och hämtade dem. Då hade de använt iPad i 30 minuter. En man sa att han var trött. Jag frågade varför eftersom jag trodde tröttheten var kopplad till iPad, men han svarade att han hade jobbat mycket på sin kolonilott. Han hade en egen iPad hemma och tre av de andras barn hade iPad hemma.

På det hela taget var det en god stämning under lektionen och alla var fokuserade på diktamensorden, även om de använde lite olika strategier att repetera. iPad var inte alltid första valet, men då de använde den arbetade de koncentrerat.

Lektion 3

Vid det sista observationstillfället var det åtta kvinnor mellan 33 år till 46 år och tre män mellan 31 och 60 år i klassrummet. Observationen genomfördes i samma grupp och samma tid. Läraren startade lektionen och hade innan dess början hämta iPads till klassrummet. Deltagarna skulle även denna dag skriva av diktamensorden i *Skolstil*. Läraren förtydligade att det var viktigt att skriva och lyssna på orden. Eleverna startade sina iPads. Jag hjälpte några deltagare igång med hörlurarna. Läraren passade på att ta ut en deltagare och göra diktamen med henne eftersom hon behövde gå hem tidigare. Det tog 5 minuter, därefter gick läraren runt bland deltagarna och lät dem läsa orden de skrivit för henne. Hon hjälpte en somalisk

kvinnan med några tekniska finesser. Deltagare 1 av de intervjuade repeterade efter rösten i appen högt hela tiden, vilket även en av kvinnorna gjorde, men tystare. De övriga rörde mest på läpparna. Då deltagarna läst orden för läraren bytte hon till appen *XL-ordlek*.

Efter ca 20 minuter tog en man av sig hörlurarna och sträckte på sig. Han hade inte riktigt förstått att han skulle skriva orden, vilket läraren förklarade. Läraren gav även en kvinna från Thailand uttalshjälp med vokalerna. Läraren uppmuntrade hela tiden enskilda deltagare. Efter 30 minuter ställde en kvinna sig upp och sträckte på sig. Nästan samtidigt sa läraren att de skulle avsluta och påminde om att städa sin iPad, vilket innebär att ta bort alla sidor de varit inne på. På det hela taget upplevdes gruppen positiv till lektionens olika moment liksom vid de två andra lektionerna. Alla arbetade koncentrerat och utan avbrott.